

Tizenkilencedik évfolyam. 1905. 3. (219) füzet.

ARMENIA

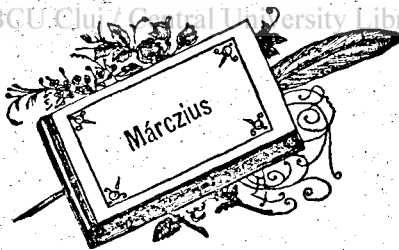
MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.



Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



EGYETEMI KÖNYVTÁR
1. 1800. J
KÖNYVTÁR

Legyen meggyőződve, hogy míg maradékaim élnek, Önnek irántam tanúsított szívesességét, mint örökséget fogják tartani s az „Armenia“ füzetleit, mint családi szentséget fogják tisztelni. (Szongott Kristófhöz Buenos-Aires decz. 23. 1902. intézett leveleiből).

Czelz János
magyar tábornok.

SZAMOSÚJVÁR,

Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája
1905.



TARTALOM.

Szongott Jakab volt országgyűlési képviselő (képpel). — Közli X. *Új korszak* (költemény). — Merza Gyulától.

A magyarok eredete és őslaka. — Harmadik közlemény. — Irta Szongott Kristóf.

Két etnografus. — (x).

Örmény témák az orientalisták hamburgi kongresszusán. — I. — Dr. Herrmann Antaltól.

Dr. Mály István és az „Örmény-Múzeum-Egyesület.” — Irta Za—la.

Örmény-Múzeum. — Szongott Kristóftól.

Lapnyilatkozatok az „Örmény-Múzeum-Egyesület” alakuló közgyűléséről.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Jézéán Gárábed jubileuma.

Lelkész, ki halála után is jót tesz.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Hájríg számára ajándék.

„Kéghuni.”

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

A Saint-Luisban tartott világkiállítás.

A bor tápláló ereje.

MI UJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Port-Arthur vitéz védelmezői.

Keleti örmény menyekző.



Az „Armenia” előfizetési ára egész évre 8 korona, fél évre 4 korona, egyes füzet ára 80 fillér.



108235

1905



BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szongott Jakab volt országgyűlési képviselő.



SZONGOTT JAKAB ARANYLAKODALMA.

Folyóiratunk évekkel ezelőtt már közreadta ezen derék, kiváló társadalmi férfiú életrajzát; azért jelen alkalommal csak a következő érdekes közlemény közzétételére szorítkozunk.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A Zilahon megjelenő „Szilágy“ 45. száma a múlt 1904. év november 10-én a következő hírt közölte:

Bár kissé elkésve, de mégis érdemes megemlékezni arról a ritka és megható ünnepélyről, a mely október hó 27-én folyt te Tasnádon. Ekkor tartotta a város és vidék politikai és társadalmi életének egyik vezérembere, Szongott Jakab takarékpénztári elnök nejével, szül. Merza Rózával aranymenyegzőjét. A nagy nap előestéjén számosan gyültek össze az ünnepelteknek jó barátai és ismerősei a „Nemzeti szállodá“-ban társas vacsorára, hol szebbnél-szebb pohárköszöntőkkel ünnepelték a tisztes párt. Lapunk munkatársa Diószeghy Mór versben üdvözölte őket. Másnap a róm. katolikus templomban Balácsi Béla plebános könnyekig megható beszédben mondott áldást a galamb-ész pár-ember fejére, kik oly hosszú idő óta egymással a legboldogabb egyetértésben haladnak előre az élet útain. Szongott orsz. képviselő is volt.

Közli: X.



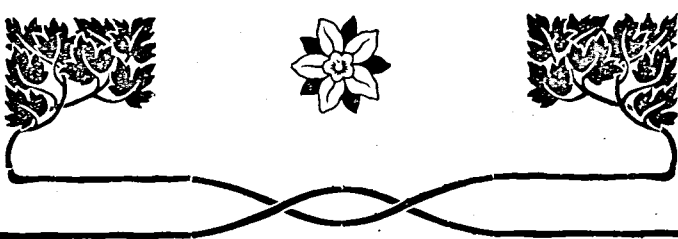
ÚJ KORSZAK.

Kárpát bércein a Népgéniuszok tanakodván
Láttak egy égi jelet s nagy vita folyt e felett.
Egyik szól: Szamosújvár tornya fölött van a szent jel,
S szebb, új korszakra fényt derít a sugara.

Másik mond: Örményváros követének is ad fényt,
Mert „Örmény Múzeum“ lesz magyarán unikum!
S míg odalent örményül zengik az isteni zsoltárt:
Hájk hona nemtőjét társai átölelék...

S lám, Ararát védangyala boldog örömkönyűt ejt már,
Hisz' Hungária ad ő neki fénykoronát.
S örmény püspöki szék, Verzár-szobor, ős hagyományok...
Hájknek, mint ezelőtt, nyujtnak oly életerőt;
Mert Szamosújvárt Dániel ő lobogónkra fölesküdt,
S örmény templomi dal hirdeti e diadalt!

MERZA GYULA.



A MAGYAROK EREDETE ÉS ŐSLAKA.

Irta: SZONGOTT KRISTÓF.

(Harmadik közlemény.)

3. Fejezet. *Lebedia.*

Konstantinos Porphyrogenetos császár „De adminis-
trando imperio“ czimű művében (38 fejezet) ezeket
mondja: „A turkok népe régente Khazariához közel
lakott a Lebedia nevű tartományban, melyet első
vajdájuk után neveztek. Ennek tulajdonneve ugyanis
Lebedias volt, méltóságára nézve pedig vajda volt, úgy
mint a többi utánavaló. Abban az időben nem hívták
őket turkoknak, hanem Szabartoiászfaloinak valami
okból. Hét törzsből állottak és soha sem tettek meg
fejedelmöknek sem közülök valót, sem idegent. Voltak
azonban vajdák, kik közt az említett Lebedias volt az
első. Három évig együtt laktak a kozárokkal és együtt
harczoltak velük minden háborúban. Khazaria fejedelme
a khágán, az ő vitézségök és hadi segítségük
miatt, a turkok (helyesebben a „Szabartoi-Aszfaloik néven
nevezelt nép) első vajdájához, Lebediáshoz nőül adott
egy előkelő kozár hölgyet, az ő híres vitézsége és
dicső nemzetsége miatt, hogy gyermeke legyen tőle.
De Lebediásnak attól a kozár hölgytől véletlenül nem lett
gyermeke“. (Dr. Marczali Henrik, A magyar történet küt-
főinek kézikönyve, 47—48 lap).

És ez a „dicső nemzetség“-ből származott Lebe-
diás¹⁾ örmény volt. Ennek az „első vajdá“-nak, kinek
nevéről neveztetett el ez a tartomány Lebediának,

¹⁾ Ezen kiváló, népes örmény család Örményországban
visszamaradt ágainak egyike I. Apaffy Mihály erdélyi fejedelem
idejében (1672. év) jött be e hazába... és Szamosújvárt telepe-
dett le; ... ián, ján örmény családnévképző jelentése: fi vagy
nak, ... nek fia pl. Ábkár Hovhánneszián (jelentékeny örmény író)
= Jánosfi Ábkár. Példánkban (Lebediás) a -ján helyett ias
(pl. Pausan-ias) görögös képzőt használ a görögül író örmény
eredetű császár; tehát Lebedias = Lebedján.

örmény neve Hárágá¹⁾ (=Athanas, Constans) volt; így is hívták az örmények; de az ugor-török eredetű magyar-rokonok ezt a vajdát saját nyelvükön Lebed-nek²⁾ nevezték, mely családnév az örmény Hárágá török fordítása (jelentés szerint). Különben annak bebizonyítására, hogy a Lebed csakugyan örmény családnév, ime egy-pár megdönthetetlen bizonyíték azon örményül vezetett örmény anyakönyvekből, melyeket egytől egyik áttanulmányoztam és a melyek a derék Bárány Lukács szamosújvári kanonok-plébános gondos őrizete alatt állanak. A bizonyító, nagybecsű érvek ezek: Sztephán Lebed³⁾ (Οητ,φωβή Ι,Ι,υλ,ω) L. Szamosújvári Kereszteltek I. kötet, 94 lap 1013 tétel. — Cháthunê, Lebedin ginê (Χαθηνέη Ι,Ι,υλ,ω-ηβή [ηβή, = . . . nak, . . . nek] ηβήη).⁴⁾ L. Szamosújvári H. II. köt. 72 lap, 19 tétel.

Miután a XVIII. század első felében itt e hazában (Szamosújvárt) élt Lebed nevű egyének — a kezeink közt levő s bárkinék megmutatható örmény anyakönyvek tanuskodása szerint — örmények voltak (a papok is, kik a mondott szentségeket [kereszttség, bérmálás és házasság] kiszolgáltatták s kiknek neveit is fentartották az örmény anyakönyvek, szintén örmények voltak), — következik, hogy Lebediás is, kinek nevéből kapott „Lebedia“ nevezetet, — örmény volt. („Quod erat demonstrandum“).

4. Fejezet. A magyarok ősei és rokonai.

Lebedia lakóinak nagyobb része örmény;⁵⁾ de mivel a kisebb rész: — a szövetségesek⁶⁾ — „turk“-oknak nevezett hunokból, ugorokból, kozárokból, bolgárokból . . . állottak, nem nevezik az idegenek Lebedia összes lakóit örményeknek, hanem evvel a félig örmény eredetű és jelentésű névvel Σαβαροταισίηλοι.

¹⁾ H a r a g a (Βαρυαγυ) nevű népes örmény családnak több tagja lakik Szamosújvárt, kik mindnyájan beszélnek örményül. Ebből a családból származott dr. Haraga Viktor, Beregmegye volt főispánja is, ki országgyűl. képviselő korában még Haraga volt, de később nevének két utolsó szótagját (ra-ga) egymással felcserélte (Haraga = Hagara).

²⁾ Lebed, a Hágára örmény szónak jelentés szerint való török fordítása. (L. Hágop Bozásán, Török-örmény szótár 157 lap.) Ugyanis a török-arab „ebedi“ (= maradandó [Constans],

Bíborban született Konstantin császár, ki nemcsak ő maga örmény volt, hanem felesége, a császárné is — örmény létére — folyékonyan beszélt örményül, „De administrando imperio“ czimű művének 38. fejezetében („A turkok népének geneológiája és hogy honnét származik“) ezeket mondja: „A turkok népe régente Khazariához közel lakott, a Lebedia nevű tartományban. Abban az időben (mikor Lebediában laktak) nem hívták őket turkoknak, hanem Szabartoiaszfaloinak valami okból“. (L. Dr. Marczali Henrik, A magyar történet külföldinek kézikönyve. *Σαβαρτοιασφαλοι*. Ez a görög betűkkel nyomtatott szó előfordul az idézett munka 35 oldalán, a 6. sor elején, míg a magyar fordításban közölt [„Szabartoiaszfaloik“] a mondott könyv 47—48 lapján látható). A görög szöveg kérdéses szavához dr. Marczali H. ezt a jegyzetet (35 lap) füzi: „E név magyarázata régóta foglalkoztatja tudósainkat. Ujabban is megvitatták e kérdést Petz Vilmos és Fiók Károly“.

Én magam is áttanulmányoztam az ide vágó irodalmat . . . és arra a meggyőződésre jöttem, hogy a mondott fontos szó első részének helyes értelmét, jelentését csak egyedül Thury József magyar író adta a „Századok“-ban.

ő. Fejezet. Thury József értekezése.

A történeti társulat (1897. év) febr. havi válaszmányi ülésén Thury József értekezését, mely a magyarok szabartoiaszfaloik nevére szól, Dézsi Lajos dr. olvasta fel. Bíborban született Konstantinosnál fordul elő az adat a turkokról (a mely néven a magyarokat érti), hogy

örökkévaló, halhatatlan [Athanas]) elejébe tettek egy l-t és végére i a s görögös családnévképzőt.

³⁾ Magyarul: Lebed István.

⁴⁾ Magyarul: Chathun, Lebed-nek felesége.

⁵⁾ Ezt hátrább be is fogom bizonyítani nemcsak nyelvi és nyelvtani, hanem történelmi és egyéb adatokkal is.

⁶⁾ Itt a „szövetségeseik“ alatt zsoldos (a latin solvo- ere igéből v. ő. zsoldos és a német soldat szót) harcosokat és szerződéses szolgálókat kell érteni.

azokat régente valami okon Szábártoi-ásztáloinak nevezték, sőt Persisben letelepedett töredékük az ő idejében is még e nevet viselte. E név a mult század közepétől egész a mult (1896) esztendeig foglalkoztatta tudósainkat, a mikor az akadémiában Petz Vilmos, a „Századok“-ban Fiók Károly hozta szóba. Iróink mind Konstantinosnak ezen adatára támaszkodtak s most Thury kimutatja, hogy a magyarok e nevét öt nemzet irodalma ismeri s összesen tizenegy örmény és arab íróról beszél a Perzsiában megtelepedett töredékről szjávarti, szévarti néven, a kik hosszú ideig fentartották önállóságukat s később az örmények halalma alá kerülve Konstantinos serege ellen is harczoltak. A név jelentését Thury az örményből igyekszik megfejteni: szjáv, szév az örményben fekete, feketés, — arti pedig fiú, tehát fekete-fiak lett volna a magyarok régi neve; a mely megfejtést az is támogatja, hogy az orosz történetírók is beszélnek fekete magyarokról; a név másik részét, az ászfaloit görög szónak tartja s az egész nevet állhatatos, vagy erős fekete-fiaknak fordítja. *) Ezzel kapcsolatban a rejtélyre is kiterjeszkedett, hogy miért származtatják a mi krónikairóink Nimrodtól a magyarokat s a rejtély megoldását abban találja, hogy Isidorius történetíró szerint, kinek művét krónika-íróink jól ismerték, a bibliai szereplők közül éppen Nimrod volt az, a ki Persisben lakott és uralkodott, másfelől más források után azt is állítják, hogy a magyarok testvérei még korunkban is Persisben laktak, így kétrendbeli forrásunknak ez a meglepő találkozására nekik ékes-szólóan hirdette, hogy csak is Persisben uralkodó Nimrod lehetett az őse az ottani magyaroknak. („Armenia“ 1897 évfolyam 157—158 lap).

6. Fejezet. Munkánk írója a „Szábártoi-ászfalói“ névről.

A nevezetes két szó, az örmény Konstantinos Porphyrogenetos híres tolla alól ilyen alakban került ki: „*Σαβαρτοι άσφαλοί*“. A tudatlan másoló¹⁾, ki nem értette meg e

* Ezen szó második részének jelentését lásd ezen munka következő (6) fejezetében.

¹⁾ Különbösen a másolókat maga dr. Marczali is megrójjá, midőn így szól: „Nem mellőzött-e a másolás könnyűsége, ... a sablon sokat, a mi egyéni volt a magyar hadviselésben?“

jelentékeny szavak jelentését, a tudós császárt akarta ki-korrigálni és a zárójelbe foglalt magyarázó szóból, hátulról a harmadik betűt: a *t* betűt [τ] kihagyta és azután az általa így megrontott különálló szót egybeírta az előző szóval, hogy annál nagyobb legyen az értelmetlenség.

És most lássuk, hogy mit jelent a Konstantinos művében előforduló két nevezetes szó. Az első összetett szó: örmény és a második vízszintes zárójelbe foglalt szó: görög. Az első szó össze van téve Σαν és αροι örmény szavakból. Az örmény *υι* (szév) szó jelentése: fekete, niger *μέλας* és a szintén örmény *ρηη* (arti) szó jelentése: fi, fiú, gyermekek, filius, proles, liberi; *υιός, παῖς, τέκνος*, tehát a két örmény szó összetéve és a többes-számú alanyeseti örmény raggal (*ρ=kh*) ellátva, ilyen alakot mutat: *υιρηηρη* (szevartikh vagy) szávartikh, amelynek magyar jelentése: feketefiak, latinul: nigrifilii, görögül: *μελαροῦιοι*. Császári szerzőnk tehát, — ki habár jól tudott görögül (de szépen beszélt örményül is és így tudta, hogy mit jelent a kérdéses örmény szó) — mégis görög szövegű művében nem használt az örmény szávartikh helyett egyjelentésű görög szót (*μελαροῦιοι*); mert tudta, hogy a tulajdonneveket nem szokás lefordítani (Schwarz Berthold nevét, ki a löport találta fel, nem fordíthatjuk le: Fekete Bertholdra; mert nem Fekete B., hanem Schwarz B. találta fel a löport), hanem megtartja a „szávartikh“ alakot (egy kis változtatással); megtartja annál is inkább, mert a magyarok ősei abban az időben nem *μελαροῦιοι*, hanem „szávartikh“ nevet viseltek. Az egész változtatás, mit ezen az örmény szón tett, a következő. Mivel a görögben nincs *v* betű, szavunk harmadik betűje (*v*) helyébe tett β-t,¹⁾ az örmény *a* (negyedik betű; *a* sincs a görögben) helyébe α-t (álfa=*á*) tett; végre az örmény többes-számú alanyeseti képző (*ρ=kh*)

¹⁾ A *v* betű helyett maga Konstantinos tett β-t [bettát=*b-t*], mivel a görögben nincsen a *v* hangnak megfelelő betű. Így tett a 38. fejezetben is, hol a vajda szláv szót görög betűkkel így írja: *βοεβοδος* (= *voevodos*); tehát mindkét *v* helyett *b-t* használ. (L. Dr. Marczali, A magyar történet kútfőinek kézikönyve. 36. lap, 6. sor negyedik szó. — Így fordul elő Urbiciusnál is: „Αβαροι“ és a magyar fordításban: avar. (L. ezen munka 5. lapján a jegyzetet.)

helyett (az „arti-kh“ szóban) a végső i kihagyásával használta a görög többes-szám alanyeseti képzőt; tehát az örmény „Szávartikh“ szót az említett csekély változtatással, így írta le görög betűkkel: „Σαβαρτοι.“ De mivel a tudós császár művét az utókor számára is írta, azért, hogy fenmaradjon a történelmi jelentőségű szónak értelme, — utána tette rögtön vízszintes zárójel közé a „Szávartoi“ örmény szónak rövidebb (mivel az „artoi“ = fiak, tehát a második részt nem fordította le) görög jelentését is, így: ἄσφαλτοι. (Ebből ὄσφαλτος; bitume λιμνῆ, ὕλη ὀπιθῆ zifh. L. Ázárián Árisztáces és István Nuovo dizionario Ellenico-italiano-armeno-turco, 158 lap). Mivel az „ἄσφαλτος“ magyarul: fekete szurkot (= ászfált) jelent, az ἄσφαλτοι jelentése: „a feketék“. (a szurok fekete színűek). De a másoló nem értette meg a „Szávartoi“ szót, azért azt sem tudta megérteni, hogy mit kereshet itt az „ἄσφαλτοι“ szó (nem tudta, hogy ez magyarázója az előtte álló szónak!) és a τ elhagyásával az ἀσφαλή: (biztos, bátorságos) szóból alakított többes-számú alanyesetet, így: ἄσφαλοι. De itt a tudatlanság még nyelvtani hibát is követett; mert a görögben a melléknév, midőn a főnév után áll, nemszóval (articulus) használatos. Így kellett volna tehát a tudományosságot negélyező másolóknak, furcsa érthetlenségét legalább nyelvtanilag helyesen (ha kiforgatta tudatlanságával értelméből) leírni: Σαβαρτοι οἱ ἀσφαλοι (külön mind a három részt!). A tudós Konstantinos Porphyrogenetosnál tehát a többször említett hely eredetiben így fordult elő: Σαβαρτοι ἄσφαλοι. — (Magyarul: Feketefiak — a Feketék —).

7. Fejezet. Miért nevezték Lebedia lakóit „Szávartói-ászfáltoi“ névvel?

Biborban született Konstantin, midőn azt mondja (L. Dr. Marczali H., A magyar történet külfőinek kézikönyve, 47—48 lap): „Abban az időben nem hívták őket turkoknak, hanem Szavartoiaszfalóinak“ utána teszi ezt a két szót: „Valami okból“. De nem mondja meg az okot; azért elmondja ezen dolgozat írója.

Két okból kapták Lebedia lakói a „Szávartói-ászfáltoi“ nevet. A képzelt ok ez:

Volt idő, midőn a magyarok rokonai közül némelyek (nemsokára Attila halála után) száragurok = fehér ugorok nevet viseltek. (L. Pauler Gyula, A magyar nemzet története Szent-Istvánig, 2. lap). Azonban Lebediában oly nagy a lakosság között a barnább színű örmények száma, szemben a „turk“ eredetű, de nem olyan barna (fehér ugorok = száragurok) ugorokkal, hogy az egész lakosság örmény arczzint kifejező és örmény jelentéssel bíró nevet visel: „Szavartoi — Ászfáltoi“. — (Feketefiak. — Feketék.) —

A valóságos ok pedig a következő:

A Cyrus (Kur) és Araxes összefolyásánál fekvő Udi (Otene) örmény tartomány lakóit az örmények Sziévortikh-nak nevezték, a mi nem más, mint a chus meg ethiop szónak örmény értelmezése, miután Sziévortikh — mint előbb is láttuk — örményül annyi mint: „Feketefiak“. Az örmény archeologus, a tudós Indsián a „Sziévortikh“ névszót közvetlen Chus-tól, a Cham fia nevéből származtatja: „Udi (Otene) tartomány lakóinak ősapja volt Chamnak fia Chus, kit János örmény patriarkha Sziévnék (= Chus, Aethiop) nevez, honnak Udi (örmény tartomány) lakói chusoknak, vagy a mi egyet jelent Sziévortikh-nak hivattak“. (Indsián, Örményország régiségei, I. könyv, 262. lap).

János patriarkha érintett helye ekképpen hangzik: „A Sziévortikh ősapjuk Sziév (= Chus, Aethiop) nevéből vették nevüket“ és alább ismét: „Szévug eldödükről nevezik a nemzetséget Sziévortikhnak.“¹⁾

Buxtorf, Armenia Szavorti-it, kiket keleti kútfökből ismert, Szávir-tól, Thogorma fiától származtatja: „Savortii Armeniam incolentes et Savir decimus filiorum Thogormae.“²⁾

*

Miután felhoztam az okot, melyből neveztettek Lebedia lakói, kik Örményország, Udi tartományából vándoroltak volt ki (lásd ezen munka 17. lapján: „2. Fejezet, Örmény kivándorlás“ című cikkelyt) „Szábártoi- Ászfáltoi“ név-

¹⁾ János patriarcha. A Pákráduni királyok kora.

²⁾ Buxtorf, de Cabri. Basileae, anno 1660.

vel — itt még megjegyzem azt is, hogy Lebedia most említett lakói még nem magyarok, hanem csak rokonai a magyaroknak.

A magyarokról két fejezettel hátrább (a 10. fejezetben) lesz szó.



KÉT ETNOGRAFUS.

Alig három hónapja, hogy az „Örmény Múzeum“ létesítésének ügye napirenden van s ezalatt a rövid idő alatt a magyar tudományosság és a magyar sajtó számos kiváló képviselője mondta el véleményét erről a most már bizvást fontos érdekűnek és komoly jelentőségűnek nevezhető kultur-akciónak. Megtisztelő és hazafias szempontból is igen megnyugtató ránk nézve az irányadó tudományos körök részéről jövő ezen hátorítás, melynek több ízben való megnyilatkozása nyomatékos bizonyosság a mellett, hogy törekvéseinket irányadó helyeken nem értették félre s nemcsak jóakarattal, hanem meleg, őszinte érdeklődéssel találkoztunk, midőn a létesítendő Múzeum érdekében első lépéseinket megtettük. Azok között, kik ebben a törekvésünkben bennünket igazi önzetlenséggel, nemes szolidaritással és bajtársi szeretettel segítettek, különösen két tisztelt nevű, előkelő gondolkodású lelkes magyar tudósról alkalmoszerű most megemlékeznünk: dr. Herrmann Antal és dr. Sebestyén Gyula ez a két magyar tudós.

Herrmann Antal régi jó ismerőse Szamosújvár közönségének. Lelkes agitator ő, kinek a magyar tudományosság is s a mi közönségünk is sok házával tartozik. Évek óta fejt ki fáradhatatlan tevékenységet az etnografia terén s a kolozsvári néprajzi múzeum, a fővárosi „Etnografia“ című tudományos lap, a szerkesztésében megjelenő németnyelvű néprajzi folyóirat s a mostan folyó örmény múzeumi mozgalom, megannyi ténye annak az agitatori erőnek, mely benne lakozik. Heine mondja Börnéről írott cikkében, hogy ha a társadalom szervezetében az embereknek mindig

az a tulajdonsága érvényesülhetne, mely jellemüknek legspeczialisabb erőssége, félannyi munkával szolgálhatná az emberiség, a haladás ügyét, mint ma, mikor sok értékes tulajdonság heverőben van a társadalomban felhalmozott előítéletek folytán. Ha szerencsésebb viszonyok lehetővé tennék, hogy a magyar társadalmi életben ez az elv, mint aktiv hatóerő érvényesüljön, akkor a munka megosztás modern rendszerével az előrehaladás ügye is kiszámíthatatlanul több erő-, idő- és munkaveszteség nélkül volna biztosítható. Épen csak arra kellene ügyelni, hogy mindenki a maga helyén legyen és a maga szerepét végezze. Vagy talán nem kivételes adomány és kivételes lelki kvalitások megnyilatkozása az a képesség, mely a hasznos, nemes és jó ügyeket felismeri, azoknak fontosságát hirdetni tudja és szükségük felől tömegeket meggyőzni képes. S vajjon nem az-e a legnemesebb emberi hivatás e földön, hogy a jót, a közérdekre nézve kívánatos törekvéseket azok előtt, kiknek lelkében ez a felismerés még csak homályos ösztönök alakjában él, — feltárjuk, javukra fordítsuk és hivatásuk természetéhez képest fejleszszük. Herrmann Antal a szónak ilyen legnemesebb értelmében való agitator, kinek lelke termékeny talaj minden nemzeti érdekü törekvés befogadására. Tíz éve már, hogy egy báli estén a Redoutban megtartotta „Ápoljuk az örmény hagyományokat“ czimü felolvasását s most a tíz év határkövén már mint tevékeny, kezdeményező tagját látjuk annak a bizottságnak az élén, mely e lapok érdemes szerkesztőjének a létesítendő múzeum tervét kezébe vette.

A dr. Sebestyén Gyula bátorító és buzdító szavát az „Örmény Múzeum“ ügyében csak nem régiben hallottuk s hogy ezzel a megtisztelő szimpatiaival találkoztunk, nem tagadhatjuk, nekünk ez rendkívül jól esett. A magyar néprajz terén a vezető szerep már évek óta az ő kezében van s hivatását mindig úgy képzeltük el magunknak abban a fontos pozícióban, mint a hadvezérét, akit élére állítottak egy nagy szervezetnek, melylyel a harcot becsülettel kell megvívnia. A vezér kötelessége a programm czéltudatos kitűzése, a különnemü fegyvernemek, hadtestek taktikai elhelyezése, harmonikus működtetése és a harc

hevében a közös célért működő testek szemmel való tartása. Nehogy tévedésből, hiányos információból vagy felületességből azokra lövöldöztessen, a kik vele ugyan egy célért küzdenek. A magyarság ebben az országban tagadhatatlanul a harczoló sereg kényszerében él, hogy hegemoniáját az állam ellenségeivel szemben a második ezredév tartamára is fentarhassa. Ennek a nagyjelentőségű törekvésnek a felismerése a magyar tudományos organumok közül ma egyedül az „Ethnográfia“-ban jelentkezik előttünk azzal az öntudatossággal, mely például a porosz tudományos organumokat a nagy hatalmi eszme és a nagy porosz egység szolgálatában már évek óta sorompóba állította. Úgy ítéljük, hogy erős fajszeretet mellett nagy politikai érzék és erős intelligenczia kellett ennek a nagy perspektívába benyúló célnak a felismerésére s az ilyen működés, mely tudományos téren az aktualis nemzeti törekvésekkel párhuzamosan halad előre, hogy azoknak a hatását erősítse, legtermékenyebb működés, melyet a nemzeti ügy szolgálatában valamely tudományos organum kifejthet. A Sebestyén Gyula érdeme, hogy az Ethnografia ma ezen a nivon van és keresztül szűrődnek rajta a magyar kultur politikai törekvések vezéreszméi. Nem megrovásul, inkább sajnálattal említjük, hogy a mi tudósaink nagy része még ma is német gyámság alatt sinylődik, az iskolás német tudósok azon módszerét alkalmazván, melynek ismertető-jegyei a fontoskodás, vaskalaposság, a kicsinyeskedésben való elmerülés és a nagyobb lendületre való képtelenség. Sebestyén Gyula a tudományos világban talán az egyedüli, a kinek minden sora egy tipikus, eredeti, a maga lábán járó, erős judiciumu magyar tudós revelál. Európai látóköre, széles irányban kiterjedő műveltsége mellett a legnagyobb tudós ő ma, kinek gondolkozásán, érzésein, írásán és ítéletében ott van a hamisíthatatlan faji bélyeg. És ebben van az ő ereje, mert önálló egyéniség s mert tudományában a magyar faj intellektualis erői jutnak kifejezésre. Pozíciójában pedig, mint az Ethnografia szerkesztője és a néprajzi társaság vezetője, olyan elsőrangú kapacitás, a kinek munkásságától még sokat várhatunk. Lapjában azt a mozgalmat,

mely hónapokkal előbb az Örmény Múzeum érdekében keletkezett, midőn sok szimpatiaival hirül adta, bizalmat keltett bennünk az iránt, hogy támogatását ezután is reméljük egy olyan ügy érdekében, melynek fontos voltát immár nem szükség többé fejtegetni.

(x.)



ÖRMÉNY TÉMÁK AZ ORIENTALISTÁK HAMBURGI KONGRESSZUSÁN.

Dr. Herrmann Antaltól.

Az egyes tudománysoportok főművelői időnként nemzetközi kongresszusokra gyűlnek össze az egész világból, a tudomány székhelyein sorban, hogy személyesen is megismerkedjenek az állandó, direkt érintkezés alapján, hogy megbecsüljék a tudomány társadalmi uton megvalósítandó feladatait, hogy bemutassanak új vívmányokat és kiváltképen szemléltethető tárgyakat és jelenségeket, hogy élő szóval megvitassák a tudomány problémáit, hogy megismerjék a gyűlés székhelyének és vidékének tudományos kincseit s hogy demonstrálják ezt: a tudomány az emberiség legfőbb közös érdeke és ideálja, melyre nézve nem emel válaszfalat a nyelv és nemzet különbsége, a földrészek távolsága.

E nemzetközi tudós gyűlések közt regóta előkelő helyet foglalnak el az orientalistáknak, a keleti nyelvek, irodalmak, népek, országok tanulmányozásával foglalkozó tudósoknak a tudományos élet főhelyein három évenként tartott kongresszusai. Ezeken kiváló szerepük van a magyar tudósoknak: Goldziher Ignác az egyik vezéralak, az egész művelt világ ismeri és tiszteli. A nagyhirű Vámbéry is dicsőséget szerez ott a magyar névnek. De komoly tudósaink fiatalabb nemzedékének némely tagjai is becsülettel megállják helyeiket. Azonban ott, a világ

legkiválóbb szaktudósai előtt nem lehet kölcsön vett tudással hivatkozni.

Én is gyakran megjelenek az olyan nemzetközi kongresszusokon, melyek az én tanulmányaimat érdeklő tudományokkal foglalkoznak. Részt veszek néha a vezetésben is, felszólalok a tárgyalásoknál, indítványokat teszek, melyek eddig még mindig elfogadtattak, előadásokat tartok a tanulmányaim körébe tartozó valamely tudományágból vagy annak hazánkban való állapotáról. Az orientalisták nemzetközi gyűléseiben is részt veszek. Ezeken számos, igen érdekes örmény tudományos kérdést hoznak elő az örmény tanulmányokkal foglalkozó örmény és nem-örmény tudósok. Anélkül, hogy politikával foglalkoznának, mi természetesen száműzve van e gyűlésekről, az örmény tudósoknak módjukban van itt is érdeklődést kelteni nemzetök iránt. Igen kívánatosnak tartanám, ha hazai örmény tudósaink is megjelenének az orientalisták kongresszusain: Patrubány Lukács ott is méltó helyet foglalhatna és Szongott Kristóf érdekes és becses felvilágosításokat adhatna az erdélyi örményeknek tudományosan még fel nem dolgozott nyelvjárásáról. Tudós Misziánunk is nyomós tekintéllyel szerepelhetne ilyen kongresszuson, talán mint a szamosújvári örmény egyház kiküldöttje, Merza Gyulának az örmény keresztről szóló értekezése is méltó tárgya lehetett volna egy kongresszusi előadásnak.

Szándékom az „Armenia“ hasábjain rendszeresen ismertetni a nyugoti tudománynak engem érdeklő ágaiban (ethnographia, ethnologia, folklöre, antropologia, archeologia, philologia, sociologia) az örményekre vonatkozó legújabb kutatások eredményeit. Azt gondolom, az „Armeniá“-ba illő munka ez, melyet szívesen fogadnak nemcsak örmény olvasói.

Kezdem az orientalistáknak Hamburgban 1902. szept. hó 4—10. tartott XIII. nemzetközi kongresszusának örmény érdekű tárgyalásaival, a nemrég megjelent hivatalos kiadvány alapján. (Verhandlungen der XIII. internationalen Orientalisten Kongress E. I. Brill, Leiden, 1904. 479 l. ábr.-kal)

A kongresszus tagjai közt örmények voltak: Armeniából Bábáján Leon főtanító; Perzsiából Hovhánnesz

khán; Oroszországból: Árákelián, Tiflisz; Chálátiáncz B. dr. Berlin, Chálátiáncz Gergely tanár, Moszkva; Mészériáncz Leon, magántanár, Moszkva. Más fajú örmény tudósok: Lehmann Károly tanár, Charlottenburg; Hommel Fr. tanár, München; Finck F. N. magántanár, az Armenische Zeitschrift kiadója, Marburg; Karst József Strassburg, Hübschmann tanár, Strassburg; Bréhier Lajos tanár, Clermont stb. A kongresszus örmény tárgyú előadásai a II. B. (Iran) a VIII. osztályban (Kölcsönhatások kelet és nyugat közt) vannak közölve.

Nézzük az előadások rövid kivonatát.

Chálátiáncz Gergely, Ártásesz király, mint Krözus legyőzője. Chorenei Mózes (Nagy-Örményország története, II. könyv, első fejezet) elbeszéli, hogy I. Ártásesz örmény király nemcsak Kis-Ázsiát hódította meg, hanem Hellaszt is, és legyőzte Lydia királyát, Krözust; míg a klasszikus antik írók e győzelmet Cyrusnak tulajdonítják. Mózes azt állítja, hogy ez adatot négy görög íróból merítette, ezek: Polykrates, Euagoras, Phlegon és Kamandros (Skamandros?). Az előadó szerint ezen írók talán nem is irtak az örmény történelemlről; Chorenei valószínűleg Sirágátzi Anániász VII. századi örmény geografsból merítette*) adatait, és ennek egy bizonytalan Ártásesz örmény királyról való közlését az I. században uralkodott Ártásesz királyra viszi át. E hódítás részleteit Chorenei Pseudo-Kallisthenes, Ohilo, a biblia örmény fordításából merítette.

Ugyanezen Chálátiáncz Gergely értekezett Hippolitus világrónikájának fordításáról. Chorenei a II. könyv X. fejezetében Hippolitust is említi forrásul a Krisztus előtti első város (?) történetére nézve. — Azt gondolták, hogy ez a 236-ban meghalt római püspök volt. De ennek nincsenek történeti munkái. Azonban a Hippolitus névvel kötnek össze egy krónologiai tartalmú munkát, mely hellen csónka fordításban maradt meg; ez a „Liber generationis“. Az előadó két örmény kéziratban, Velenczében és Ecsmiádzinban, nagy hasonlóságot talált a Hippolitus

*) Chorenei az V. században élt és így a két századdal későbbben élt Sirágátziból nem merithette adatait. Szerk.

említett könyvével. E kéziratok három részből állanak: az első Choreneiből van véve és szól Ádámról és utódjairól; e fejezetek közös forrásból származhatnak. A második Noénak és három fiának utódjait és az ezektől származó népeket sorolja fel és szól a zsidó patriarkhák-ról, királyokról és profétákról, Cyrus perzsa uralkodásáról. Ezt a részt, mely majdnem szószerint egyezik a „Liber generationis“ szövegével, e kéziratok egy bizonyos Andreasnak tulajdonítják, kit a görögök és rómaiak nem ismernek. A harmadik rész nem hasonlít a „Liber generationis“-hoz, vagy talán hiányzik ebből. Szerzője Sirágaczi András, VII. századbéli örmény matematikus és csillagász. Ez valószínűleg egy olyan művet fordított, melyet az említett Andreas, Hippolytus görög munkájából dolgozott át és a fordítást azután önállóan folytatta, kiegészítve ezt a római császárok és a Szasszanidák jegyzékével a VII. századig. Ez az Andreas talán ugyanazon író, kit az örmény történétírók Constantinus császár († 361) kortársául és a naptárakból szóló értekezés szerzőjéül tekintenek.

Chálátiantz R. dr. az örmény fejedelemségek keletkezését fejtegette. Midőn Urartu királyainak évkönyvei felsorolják a győzelmeket, melyeket ezek több országon és népen nyertek, ezeknek neveit e jellemző végzetekkel látják el: -ani, -ini, -uni. A -ni szótag az urartu-nyelven valamihez való tartozást, régi többes számot fejez ki, mint a georgiai nyelvben. Feltehető, hogy e három alak végre erre olvad: -uni talán az örmény uni-m = birok, uni = bir hatása alatt. Ezt támogatja némely örmény fejedelmi névnek magyarázati kísérlete Choroneinél: Ggnu-ni = gini-uni = bortulajdonos. — Asszir és urartu leírásokban található tulajdonnevek összehasonlíthatók örmény fejedelmi nemzetségek neveivel. — A Náchárárok 11 nemzetisége igen régi korú. Az a kérdés, hogy az asszir és urartu forrásokban előforduló nevek minden egyes tartomány egész lakosságát illetik-e, vagy csak az élén álló nemzetséget? A családi rend teóriája szerint e kérdés nehézség nélkül így oldódna meg: az első családfő neve átmegy az egész nemzetségre és az ettől lakott országra. Az ország sajátságos természete, a

körülvevő hegylánczokkal, hozzájárult ahhoz, hogy a politikai élet ez alakja évezredekén át fenmaradjon. A náchárárságnak éppen e patriarchalis életrend talaján kellett előállani, e nemzetségeknek régi történeti hatalmá-nál fogva, ezek aztán még a történeti időkben is a tartományok élén állanak. Ebből magyarázható, hogy a váni királyok feliratai nem említik az őket uraló nép nevét, mert hisz ez egy csomó kisebb törzsekből állott. Az Urartu birodalom nagy politikai hatalma mellett sem emelkedett a nemzeti egység eszméjére és valószínű, hogy ez is egyik oka bukásának. A kimmeriek betörése a Kr. e. VIII. században Armenia politikai képét nyilván csak kevésbé módosította. Eltűnt ugyan a királyi hatalom, de az egyes fejedelmeknek könnyű volt, hozzáférhetetlen hegyeik közt megvédeni függetlenségüket. Sokaknak közülük bizonyosan ki kellett halniok, olyanoknak, a kiknek egykori létezéséről a váni királyi évkönyvek megemlékeznek. Helyökbe léptek a benyomuló medok vezérei, a kik a tartományok előbbi fejedelmeivel együtt alkották Armenia legmagasabb hierarchiáját, a náchárárságot.

Örmény tárgyú előadásokat tartottak még: Mészériántz Levon, az örmény nyelv urartu-elemeiről, Lehmann M. F. az örmények bevándorlásáról, összefüggésben a trákok és irániak vándorlásaival; ugyan-ő az élő örmény nyelv-járás anyagának összegyűjtéséről; Finck F. N. keletarmen-iai tanulmányutjáról; Kerst József J., az örmény és a kaukazusi nyelvek érintkező pontjairól a többes szám képzését illetőleg; és Árákélián H., az örmények össze-köttetéseiről a nyugottal a középkorban és ezután.

Ezeket az érdekes előadásokat egy következő cikk-ben fogom ismertetni.



Dr. MÁLY ISTVÁN ÉS AZ „ÖRMÉNY-
MÚZEUM-EGYESÜLET.“ *)

Ki ne ismerné városunkban, legalább hírből, *Mály* Istvánt, hiszen a legérdekesebb jubileumok neki jutottak osztályrészül. 1900-ban ezredik pohárköszöntőjét tartotta s ezzel a humor szárnyán a tosztkirályi méltóságra emelkedett. Tavaly ünnepelte „48“-as orvosi jubileumát s ez alkalommal egy az egész fővárosi és vidéki sajtóban, valamint az orvosi szaklapokban nagy elismeréssel találkozott az a nagylelkű ténye, hogy unikumokban gazdag kézi könyvtárának úgy tartalmilag, mint külsőleg páratlan fejlődmi példányát, t. i. az Albin-féle világhírű képes atlaszt az E. K. E. Mátyás-házi muzeumának ajándékozta s ezzel nevének ott örök monumentumot állított.

Igy az „Örmény Múzeum“ is akkor, a mikor még meg se alakult, már első ajándékozóját tisztelhetette *Mály* dr.-ban, ki nemcsak Kolozsvárt, félszázados működése székhelyén örvend köztiszteletnek, hanem mint az orvosi tudomány jeles bajnoka, mint a független érületű és elvhű férfiak mintaképe erdélyszerte puritán és hazafias jelleméről ismeretes. A „Magyarország és a Külföld“ című folyóirat, az „Armenia“, az „Erdély“ arcképét és élelrajzát tették közé; „A magyarhoni örmény családok genealogiája“ című könyvet Szongott Kristóf neki ajánlotta s ennek a műnek a czimlapján szintén arcképével találkozunk. A „Pallas Nagy-Lexikon“ is megemlékezik társadalmi és orvosi érdemeiről. A politikai magatartásban megingathatatlan, a társadalmi érintkezésben szellemes és szeretetreméltó, minélfogva gr. Majláth püspöknek is egyik kiváló kedvence; a tudományos vitaközösben a klasszikus ismeretek egész fegyverzetét használja, ostorozva az emberi félszegségeket és védelmezve a kisebbség és gyöngébb fél igazságát. Jóllehet nőtlen maradt, mégis a női nemmel szemben a lovagiasság és udvariasság olyan utolérhetetlen hódolatával érintkezik, hogy a vállát nyomó hét és fél évtizednek fittyet hánnya, a hölgyek körében is nagy népszerűségnek örvend. Mint szellemes társalgó ajkáról az ötletek és szellemes szálló igék, mint valami anekdotakincs marad az utókornak örökül, aranyos vidám kedélye pedig mindazok előtt feledhetetlen lesz, kik annak melegítő verőfényében valaha sütkérezhettek.

Egy ritkaság számba menő könyve van meg *Mály* István dr., Kolozsvár tiszteletbeli főorvosának birtokában, ki a mellett, hogy az erdélyrészi kartársak egyik legtekintélyesebb nesztora és klasszikus műveltségű ember, egyúttal törhetetlen 48-as hazafi,

*) Ezt a fölötte érdekes czikket a „Szamosújvári Közlöny“-nek „Ki adta a legelső adományt az Örmény Múzeumnak“ czim alatt küldötte be a derék író. Szerk.

kiváló kegyelettel csüng az ősi örmény hagyományokon, minden örmény mozgalmat anyagilag és erkölcsileg támogat. A kérdéses könyv tulajdonképpen egy emlékalbum újságcikkelyekből; az aranymetszéssel, vörös bőrkötésben kiállított album kemény kartonlapokból áll, élén 50 év előtti és mostani jól sikerült arczképével, czinilapján egy találó latin jeligével, melynek szavai szerint az egész emlékkönyv szövege (kivágott újságcikkelyekből összeállítva) nem egyéb, mint egy szépen megfutott és mindig a közügyek javáért harczoló 75 éves életpálya „via triumphalis“-a.

Ez a könyv tehát a szó legszorosabb értelmében egyetlen példányban található, magában foglalva mindazon újságszelvényeket, a melyek az utolsó 5 év alatt *Mály* Istvánról megemlékeztek.

Most február hó 10-én töltötte be *Mály* dr. doktorra avatásának 49-ik évfordulóját belépve orvosgyakorlatának 50-ik évébe.

Ebből az alkalomból tisztelői emlékkönyvvel tisztelték meg. A kiváló orvos, jeles szónok és nagy emberbarát Szamosújvár érdemes szülötte.

Mindig melegen érzett az iránt a város iránt, hol bölcsője ringott s hol 1830. október 21-én született. Emberbaráti czéljai Szamosújvárt nyílt titkot alkotnak, ámde szülővárosa és az örménység iránt táplált meleg szeretetét legtalálóbban jellemzi az a kis vers, mely az „Armenia“ múlt évi deczemberi füzetében azt a keresztelő leplet énekli meg, melyet *Mály* István az Örmény Muzeumnak, mint legelső adakozó ajándékozott.

Ime a költemény:

Mindszent hava Idusára
Se pap nem volt, se új szülött....
S egy „jó örmény“ már előre
Keresztelő ruhát küldött.

Édes anyját, őt magát is,
S ki tudja hány örmény őseit
E családi ereklyében
Keresztvizzel leöntötték.

S egy hét múlva *zdszlóvá* lett
Az ártatlan kis kelengye,
Testté vált egy dicső eszme,
S benne lőn megkeresztelve.

S ma e lepel Szamosújvár
Diadalmas lobogója,
Hisz az *Örmény Muzzeum* lesz
Az örménység pantheonja.

Ez a lendületes pár versszak is mindenkit meggyőzhet az előkelő gondolkozás és a nemes érzület fenkölt elhatározásának ama tiszteletreméltó czélzatáról, a melylyel a távolban élő fiú

életemnek foglalatossága, legyen hiveségemnek örök bizony-
sága. — Kövér Anna ezt a kendőt özvegy Boor Antalné-
nak ajándékozta.

6. Szentség-takaró. Háromszor előfordul ezen ez a
keresztény jelvény I. H. S. (Jesus Hominum Salvator): a
a középén és a két alsó szögletén. Ezenkívül még több
ékitmény van ezen tül-ből készült szép takarón.

7. Zöld bársonyból készült egészen ép férfi mellény.
Fejedelmi ruha-darab. Elöl zöld borított gombsorral. A
háta ketté van osztva és galandkötőkkel ellátva. Ha
kövérebb ember vette fel, kevesebbet szoritott a kötökkel.
A mellény mindkét előrésze igen czinos mívü kivarrt
alakokkal van diszítve. — A mellényre gombostüvel egy
czédula van aggatva, melyen ez az irás olvasható:
„Ezen mellény édes atyám (Boor Antal) nagyatyjáé volt;
több mint kétszáz éves. Boor Ilona“.

Ezen ritka szép, becses mellény és az 1. alatt emli-
tett sekrestyési ing is arról tanuskodik, hogy roppant
vagyonnal bírtak őseink, kik ilyen drága ruhadarabokat
készítették és — viseltek.

Derék adományozó barátunknak az „Örmény Múzeum“
nevében szives köszönetet mond

SZONGOTT KRISTÓF.



LAPNYILATKOZATOK AZ „ÖRMÉNY MUZEUM-EGYESÜLET“ ALAKULÓ KÖZGYÜLÉSÉRŐL.

Előbb közre adjuk azt a „meghívó“-t, melyet a
gyűlés előtt küldöttünk szét, azután közzéteszünk — hely-
szüke miatt — a sok közül csak két lapnyilatkozatot. A
„meghívó“ így szól:

Emléket akarunk állítani, mely hirdesse a késő századok-
nak, hogy Kelet legműveltebb népének alkotó erejü töredéke nem
dicstelenül élt e hazában az ezerévnék egy negyedén át és élni

akar tovább e nagyhivatású nemzettel, munkálván annak dicsőségét és jóllétét.

Ércznél maradandóbb élő emléket akarunk alkotni: magából az örmény életből alakuljon az emlékmű! — Szándékunk összegyűjteni és a jövő számára megőrizni a hazai örmény kultura maradványait, az ősi egyház, a példás közélet és a sajtóságos házi élet ereklyéit. Ez alkotás egyúttal mentsvár lehet a keleti örménység nemzeti kincsei számára, melyek sehol sem lehetnek nagyobb biztonságban, mint e szabad ország szabad kir. városa örmény főtemplomában.

Mindez nagy közkinccsel gyarapítaná a magyar nemzetet és szellemi középpontot teremtene a hazai örménység számára.

Alkossunk örmény múzeumot!

E fenkölt eszmét buzdító helyesléssel fogadta a sajtó, a közvélemény. Örmény intézmények és lelkes egyének önként ajálják fel ereklyéiket e nemes közczélra. A múzeumba szánt örmény egyházi hímezések kiállítása közérdeklődést keltett. Egy nagylelkű névtelen pártfogó 1000 koronát tett le ez oltárra. A nemzeti kultura országos főtényezői élénk rokonszenvvel fogadták az eszmét és hathatós pártolást ígértek. Megvan a siker minden biztosítéka!

Hogy a nagy mű a hazai örménység egyetemének legyen alkotása, e czélra egyesület szervezendő.

Az Örmény Múzeum-Egyesület alakuló közgyűlése 1905. februárius hó 19-én, vasárnap, d. u. 3 órakor lesz Szamosújvárt, a városháza tanácstermében (a főtéren).

E közgyűlésre tisztelettel meghívjuk.

Némi előleges tájékozódás végett tisztelettel kérjük, méltóztassék a mellékelt bélyeges nyilatkozatot aláírni és azonnal postára juttatni. Ez aláírás semmiféle jogi kötelességgel nem jár.

Hazafias üdvözléttel, Szamosújvárt, 1905. febr. 12.

Az Örmény Múzeum-Egyesület szervező bizottságának tagjai:
Bárány Lukács plébános, *Dr. Mártonfi Lajos* áll. gimn. igazgató,
Dr. Gopcsa Jakab orvos, *Merza Gyula*, az „Erdély“ szerkesztője,
Dr. Herrmann Antal tanár és szerkesztő, *Szongott Kristóf b. elnök*,
az „Armenia“ szerkesztője, *Dr. László Márton* ügyvéd, a „Szamosújvári Közlöny“ szerkesztője, *Tódorfi Lukács* polgármester.

*

Az Örmény Múzeum-Egyesület alapszabály-tervezetének kivonata:

1. Az Örmény Múzeum-Egyesület székhelye Szamosújvár.

2. Az egyesület célja. I. A hazai örménység összes emlékeinek összegyűjtése, megőrzése, tanulmányozása, ismertetése. II. Külföldi örmény történeti, népeleti stb. tárgyak gyűjtése. III. Az örmény hagyomány és közérzet ápolása. IV. A hazafias közműveltségnek a hazai örmények közt való terjesztése.

3. *A múzeum alkotó részei:* I. Örmény nyelvű és vonatkozású könyvek, térképek, iratok. II. Örmény egyházi felszerelések. III. Az örmény élet összes tárgyai (eredetiben, másolatban, rajzban). IV. Minthogy az örmény múzeum a hazai örményeknek és lakóhelyeiknek általános művelődési érdekeit is szolgálni kívánja, egyéb múzeumi tárgyakat is gyűjthet és kezelhet.

4. *A múzeum tulajdonjoga.* Az Örmény Múzeum-Egyesület minden gyűjteményének és vagyonának tulajdonjoga a szamosújvári örmény-katolikus egyházat, illetőleg az ottan felállítandó örmény püspökséget illeti, de egyéb célra nem fordítható.

5. *Tagok.* Tag lehet minden feddhetetlen életű egyén, de jogi személy és testület is. Az egyesület tagjai: tiszteleti, alapító, rendes tagok és pártolók. — Alapító tag az, a ki legalább 200 kor. készpénzben, vagy a felügyelő-bizottság által ennyire becsült tárgyakat ad a múzeum céljaira. — Rendes tag, a ki évenként 10 koronát fizet; a tagság 3 évre kötelező. — Pártoló, a ki bármely adománnyal gyarapítja a múzeumot.

6. *A tagok kedvezményei.* A tagok ingyen látogathatják az egyesület múzeumát, díjtalanul kapják a hivatalos kiadványokat és egyéb kedvezményben is részesülhetnek.

7. *Az egyesület hivatalos közlönye* az „Armenia“ című, Szamosújvárt megjelenő magyar-örmény szemle, a külföldnek szánt melléklettel.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Az „Ellenzék“ (1905. febr. 22, 44. szám) az Örmény Múzeum-Egyesület alakuló közgyűléséről ezeket írja:

Közművelődési szempontból kiválóan fontos esemény zajlott le vasárnap Szamosújvárt. Ugyanis ekkor tartotta az Örmény Múzeum-Egyesület alakuló közgyűlését. Jelen voltak: Ábrahám Miklós, Aján Joachim, Bányai Károly, Bárány János (Marosvásárhely), Bárány István, Bárány Lukács, Bárány Márton, Begidsán Gerő, Begidsán Tivadar, Cheul Tivadar, Csásusz János, Esztegár Gerő, Fedorka Elek, dr. Gopcsa Jakab, dr. Herrmann Antal (Budapest), Józsa János, Józsa Jánosné, Kapatán Márton, M. Kovács Géza (Kolozsvár), dr. László Márton, Marosán Gusztáv, Merza Gyula (Kolozsvár), Miszkián János, Moldován Simon, Murádin Sándor, Novák Lajos, dr. Papp Gusztáv, özv. Pátrubán Mártonné, Sáhin Péter, Salamon Árpád, Szongott Kristóf, Tódorfi Lukács, Turcsa Mihály, Uhlyárik Albin, Voith Gergely, Voith Jakab, Zabulik Jenő, Zoltán Béláné. — A jelenlevőkön kívül 137-en írásban jelentették be a mozgalomhoz való csatlakozásukat.

Szongott Kristóf, mint a szervező bizottságnak kiküldött elnöke nyitotta meg az ülést és történelmi visszaemlékezések után kimutatta e napnak kulturtörténeti, sőt történelmi fontosságát Szamosújvárra és az egész örménységre nézve. Korelnöknek fölkérte Bárány Lukács plebánost, a kinek legnagyobb érdemei vannak az Örmény Múzeum ügyében, a ki az előértekezleten is többször elnökölt.

Bárány Lukács plebános gyengélkedése miatt az ülés vezetésére nem vállalkozhatván, közfelkiáltással Szongott Kristóf választotta meg korelnöknek. A korelnök a jegyzőkönyv vezetésére felkérte dr. Papp Gusztávot, a jegyzőkönyv hitelesítésére pedig dr. László Mártont és Merza Gyulát.

Ezután Misgkián János lelkész emelkedett szólásra és a keleti örménység nevében örmény nyelven üdvözölte a közgyűlést. Azután a »Pánász (Filológus) című Párisban megjelenő folyóirat szerkesztőségének üdvözlését tolmácsolta abból az alkalomból, hogy a magyar örmények világraszóló kulturalkotásba fogtak.

Herrmann Antal dr. kiemelte a két üdvözlésnek rendkívüli jelentőségét, az elsőnek tartalmát magyarul felolvasta a következőkben:

„Testvérek! A keleti örménység nevében üdvözlöm *Hájk* népének Szent-István koronájának védelmében élő raját, melynek legjobbjai im templomot készülnék alapozni az örmény hagyományak, emléket egy dicső multnak. Az *örmény múzeum*, melyet a szabadság országában, az örmények e szabad királyi városában alkotnak, mentsvára lehet az őshazában és szerte a világon élő örmények nemzeti kincseinek, családi ereklyéinek. Ezeket itt nem fogják elkobozni zsarnok fejedelmek, nem fogják elragadni rabló barbárok és nem fogja feldulni anarchista csöcselék. Az örmény szellem örök lámpája gyul ki itt a Szamos partján; méltó arra, hogy az egész örmény világ olaja táplálja! Világosító-Szent-Gergely, világosítsd fel magyar testvéreimet, hogy lelkesedéssel, áldozatkészséggel, kitartó munkával virágzóvá tegyék e nagyhivatású intézményt, a nemes magyar nemzetnek is dicsőségére! Az Isten áldása legyen az örmény múzeumon!”

Kovács Géza, az Erdélyi Kárpát-Egyesület főtitkára a legbensőbb rokonszenv lelkes kifejezésével terjesztette elő az E. K. E.-nek üdvözlő iratát. Ugyancsak élőszóval jelentette be Bárány János a marosvásárhelyi örmények

édes szülőjének, anyavárosának emlékét szívében hordozva, megragadja az alkalmat, hogy egy az egész hazafias örménységet átölelni hivatott kegyeletes intézmény megvalósításához legdrágább családi ereklyéjével hozzájáruljon.

De másfelől van ennek a ténynek egy másokra is kiható erkölcsi hatása, s ez a haza- és fajszeretet harmónikus ölelkedése, az összetartózkodóság érzete és a követésre méltó példa ápolása, mely minden e hazában élő magyar-örményt kell, hogy áthasson, s melynek legnagyobb és legeredetibb áldozat-oltára lesz az *Örmény Múzeum*.

— Úgy legyen!

Za—la.



ÖRMÉNY MUZEUM.

„Annuncio vobis magnum gaudium!“ írja drága jó barátom Merza Gyula Kolozsvárról — Jó z s e f főherczeg Ő Fensége belépett a mi egyesületünkbe. . .

A kolozsvári „Ujság“ ezt a fölötte örvendetes hírt ezen szavakkal hozza nyilvánosságra:

„Most értesülünk, hogy az ‚Örmény Múzeum‘ vasárnapi (febr. 19) közgyűlése után érkezett Jó z s e f királyi herczeg levele, melyben 200 korona melléklésével az ‚Örmény-Múzeum-Egyesület‘ alapító tagjai sorába lép.

Hódolat illeti a királyi herczeg hazafias áldozatkészségét, melylyel a magyar-örménység új kulturális alkotásai iránt rokonérzését és támogatását követésre méltó példa alakjában nyilvánítja.“.

A nagybecsű levél nagyrabecsült barátunk: dr. Herrmann Antal czimén még szombaton (febr. 18) érkezett Budapestre; de mivel a tudós Doktor ur pénteken indult el Budapestről, a levelet nem hozhatta el magával a gyűlésre. . .

Éppen azon perczen, midőn ezen sorokat írom, kapom szeretett polgármesterünk tartalmas, igen örven-

detes levelét: „Kedves Barátom! Becses tudomásodra juttatom, hogy József főherczeg alapítványa czimén, Herrmann Antal dr. 200 koronát küldött hozzám az „Örmény Muzeum“ részére. Szamosújvárt 1905. febr. 25. tisztelő barátod: Tódorfi Lukács“.

Gyergyó-Szent-Miklós kiváló, örmény kath. plébánosa: Görög Jóachim folyó év február 19-én nyolcz darab igen becses tárgyat küldött az „Örmény Muzeum“-nak. Az érdekes tárgyak a következők:

1. Egy darab hosszú, földig érő sekrestyés számára való ing („diráczhui sábig“), Az ing háta, nyaka és melle arany-szállal díszesen van kivarrrva. A hát-ékités négy szögletében ez a négy örmény szó Der (*stn* Ur), Ásztuádz (*Uannuod* Isten), Hiszus (*spuntu* Jézus), Kriszdosz (*spbunnu* Krisztus). — A mell-kivágás két szélén egész hosszban ezek az örmény szavak: *Կազմեցաւ շապիկս և ստորք բնմն և վաշխեցաւն տիրացու Մկրտիչն եւ որդիս Գառնիկն Ռ. Ճ. Կ.* (Gáz-méczháv sábigsz i szurp pém i vájélumên diráczhu Minász-in jév vértujn Távtin, Th[évin] r. ds. g: Ezen ing készült a szentegyházban való használás végett Minász sekrestyés és fia Dávid számára 1711-ben).

2. Egy régi öv csattal. Evvel kötötte régen a pap az inget derekához.

3. Két darab „pázbán“ (kar-ruha). Keleten mind az örmény szertartású róm. kath., mind a nem-egyesült (luszávéreschnágán) papok még ma is használják a „pázbán“-t, a hazai örmény pap azonban már századok óta nem használja.

4. Egy keleti, csinos mivű régi stola (*nirun* urár). — Az övöt, a két „pázbán“-t és az „urár“-t (stola) úgy látszik magukkal hozták az ösök — Keletről.

5. Zsebkendő; ezt, a rajta levő irás tanuskodása szerint, rétháti Kövér Anna varrta 1807-ben. A kendő mind a négy oldalára a szélén ezek a magyar szavak vannak veres fonállal kivarrrva: Sok ezer könytseppék ültek szemeimen miglen munkádkodtam ez bus rendeimen. Az hányat öltöttem keszkenöm szélére, többször megesküdtem szived hűségére. Veressel varotam, noha gyászban élek, egyedül éretted oh szerető lélek. Magános

üdvözlétét. Merza Gyula pedig a kolozsvári Világosító Szent-Gergely-alap kezelségének szerencse kívánatait; Herrmann Antal, Szamosy János kolozsvári egyet. tanár köszöntő izenetét. Felolvastak 14 üdvözlő táviratot, 21 üdvözlő levelet, a melyek Bécsből, Lembergől, Konstantinápolyból és Magyarországon különböző tájairól érkeztek.

Az írásbeli üdvözlő levelek közül leginkább kiemelkedik egyik legelőkelőbb tudományos társulatunknak: a Múzeumok és könyvtárak Országos felügyelőségének meleghangú irata.

A korelnök felszólítására Herrmann Antal, mint a szervező bizottságnak előadója, jelentést tett a bizottságnak eddigi munkálkodásairól. A Mátyás-házban az E. K. E. által Kolozsvárt rendezett örmény himzés-kiállításról, az alapszabályok elkészítéséről és arról az agitációról, a melyet az eszme érdekében kifejtettek. Továbbá arról, hogy egy nagylelkű névtelen pártfogó 1000 korona alapítványt tett az »Örmény-Múzeum« javára Világosító-Szent-Gergely-alap címen. Az említett összeg Szamosújvár polgármesteréhez már be is érkezett.

Bárány János, Bárány Lukács, dr. Gopcsa László, Görög Joachim, Kapatán Márton, dr. Mály István, Merza Gyula, Meskó Miklós, Misgián János, Szongott József, Szongott Kristóf, Tódorffy Lukácsné, tárgyadományokkal gazdagították a múzeumot. Közgyűlés köszönetet szavaz a szervezőbizottságnak és az adományozóknak.

Herrmann Antal erre mindenkit megható, lelkes szavakban fejté ki, hogy az örménység azért gyűjti múzeumba multja emlékeit, nemzeti kincseit, családi ereklyéit, hogy ezeket letegye a magyar nemzeti közműveltség oltárára. Legdrágább vagyonát nyújtja ebben a hálás kegyelet, a gyermeki ragaszkodás áldozatául e dicső nemzetnek, mely kebelébe fogadta a századokon át üldözött örménységet, új édes hazát adott neki a keleten feldult ősi szülőföld helyett; alkalmat nyújtott e rokon elemnek nemcsak arra, hogy ott gyarapodjék és boldoguljon, hanem arra is, hogy kulturát teremtsen és terjesszen, hogy kiváló tényezője legyen a hazai közéletnek, hogy hasznos munkával és rajongó hűséggel rójja le háláját az örökbefogadó magyar

nemzet iránt. Az alapítandó Örmény-Muzeum s az alakulandó egyesület szelleme ez.

A közgyűlés kimondotta, hogy az előadó beszéde egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétessék, mert a mondottak tartalma a szervező-bizottságnak és Bárány Lukács plébánosnak többször kifejezett felfogását tolmácsolja.

Merza Gyula előterjesztette az alapszabályokat és azokat a közgyűlés elfogadta s az Örmény-Muzeum-Egyesület megalakulását az elnök határozatilag lelkes éljenzések között kimondotta.

*

Az Örmény-Muzeum-Egyesület tisztikara következőleg alakult meg:

Elnök: Dániel László, ügyvivő alelnök: Tódorfi Lukács; alelnökök: Gopcsa László dr., Issekutz Győző dr., Mártonffy Lajos dr., Merza Gyula, Tüzes Karácson, titkár: Papp Gusztáv dr., jegyző: Kapatán Márton, pénztáros: Moldován Simon, ellenőr: Gopcsa Jakab dr., ügyész: László Márton dr., számvizsgálók: Kopár Kristóf, Zabulik László. Muzeumi felügyelő-bizottság elnöke hivatalból: Bárány Lukács. A muzeum igazgatója: Szongott Kristóf. A muzeum őrei: Bányai Elemér dr., Józsa János, Kapatán Márton, Orosz Endre, Ornstein József, Temesvári János dr. A választmány 80 tagból alakult meg, melynek hivatalból tagjai az erdélyi örmény papok.

A jelölés megejtése után az ügyvezető alelnök Tódorfi Lukács polgármester vette át az ülés vezetését és indítványozta, hogy választassanak meg tiszteletbeli tagoknak: Mály István dr. orvos (Kolozsvár), Simay Gergely ny. tvsz. elnök (Kolozsvárt); tiszteletbeli elnököknek: Lukács László miniszter, v. b. t. t., Dániel Ernő br. v. b. t. t., Karátsonyi Jenő gróf v. b. t. t. és Lukács György főispán; tiszteletbeli alelnököknek: Karátsonyi Andor (Beodra), Korbuly Bogdán (Kolozsvár), Karácsony Márton apátplébános (M.-Vásárhely), Zakariás János dr. ügyvéd, orsz. képvis. (Brassó), Voith Gergely kir. tanácsos, gyártulajdonos (Dés). Az örmény muzeum tiszteletbeli igazgatójának: Dr. Herrmann Antalt. Közgyűlés az elnök előterjesztését éljenzések között elfogadta.

Ezután indítványozta az elnök, hogy a közgyűlés szavazzon köszönetet a szervező-bizottságnak és Herimann Antal dr.-nak, továbbá az EKE. képviselőjében megjelent Kovács Gézának. Közgyűlés az indítványt lelkesen elfogadja, mely után az elnök éltetésével a gyűlés véget ért.

*

A „Magyar Állam“-ban pedig ezeket az érdekes sorokat olvassuk:

„Örmény Muzeum-Egyesület.“ Ezt a nevet viseli a vasárnap Szamosújvárt megalakult legújabb hazai egyesület, melynek az a hazafias és kegyeletes főadata, hogy mintegy örök hálául a magyar nemzet iránt Örmény Muzeumot szervezzen, a magyar örménységnek eddig is még sok helyen megőrizett ereklyéiből. Kiemelkedő mozzanata volt a Szongott korelnöktől megnyitott alakuló közgyűlésnek, midőn Miskgián János emelkedett szólásra és örményül üdvözölte a szép és nemes eszmét a keleti testvérek nevében. Lelkes éljenzés jutott osztályrészül a magyarul is tolmácsolt és tartalmára nézve is keleties zamatú beszédnek. Párisból a „Pánászér“ (Filologus) című örmény folyóirat szerkesztősege, a bécsi örmény szerzetesek, t. i. a Mechitharisták főpátja, a lebergi örmény kath. érsek, a konstantinápolyi örmény kollegium igazgatósága, a Magyar Néprajzi Társaság, az Erdélyi Kárpát-Egyesület és a hazai előkelő örmények számos üdvözlő távirata és levele tettek arról tanúságot, hogy az Örmény Muzeum lesz egy keleti kis népelemnek a magyar nemzet iránt külsőleg is kifejezhető ragaszkodásnak a legméltóbb jelképe. Az óvációból kijutott a lelkes hangulatban lefolyt tárgysorozat folyamán Szongott Kristófnak, mint az eszme megértelőjének és végrehajtójának, Bárány Lukács kanonok-plebánosnak, ki az örmény kiállítás kolozsvári kezdeményét fölkarolta; jutott az ünneplésből Herrmann Antal dr. egyetemi m. tanárnak, ki páratlan agilitásával és lelkesítő szavaival Szamosújvárt az érdeklődés szövétnekét lánggra gyújtotta és végül különösen Merza Gyula E.K.E. pénztárosnak, ki a muzeumról már tíz évvel ezelőtt röpiratot irt, s ki úgy ennek, mint minden hazafias, örmény ügynek kitartó előharczosa. („Magyar Állam“, 1905. febr. 24, 45 szám).



KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Jézeán Gárábed jubileuma. Ez a nagytekintélyű, tudós orosz-örmény, ki sokáig volt közoktatásügyi államtitkár is (jelenleg is tagja a közoktatásügyi tanácsnak) mult 1904. nov. 20-án ülte meg

köszölgésének ötvenéves jubileumát Szent-Pétervárott. Nem ironia az igen fényes ünnepély, csak azt mondom, hogy még külföldről is kapott az ünnepelt belső titkos tanácsos elég sok üdvözlőt. — Minket ez a hír azért is érdekel, mert ennek a kiemelkedett családnak egyik jelentékeny ága itt él közöttünk — e hazában. A hazai ág ugyan román nevet visel („Kábdebo“ = Jezeán = Ökrös; az ősök, midőn Moldva-Oláhországban laktak, cserélték fel a szép örmény Jézeán nevet Cap+de+bo-ra); de azért ennek az örmény eredetű családnak is minden tagja olyan jó magyar, mint a legjobb faj-magyar. Kábdebo Gergely a temesmegyei minta-alispán és dr. dr. Kábdebó Ferencz derék közjegyző (Maros-Vásárhely) díszel e közbecsülésben álló családnak

Lelekész, ki halála után is jót tesz. A napokban halt el Theodosiában (Krim; a hazai örmények ősei közül többen lakoztak itt évszázadokon át) Mántáguni Árszen nevű örmény pap, ki egész életét a tanítás és lekipásztorkodás terén töltötte. Boldogult Örményország Ajntháb helységében született; 1860-ban ment Oroszországba; Krikoropolisban 25 évet mint tanár, életének többi részét, mint örmény lelkész Theodosiában töltötte. Takarékosan élt. Negyvenézer koronát hagyott maga után hátra oly feltétellel, hogy azt a nemzet kamatoztassa, míg a tőke háromszor akkora nő. Ekkor kapjon kétharmadot abból szülőhelysége és egyharmadot Theodosia úgy, hogy a kamatokból előbbi helység két és Theodosia egy szorgalmas, de szegény örmény ifjú felsőbb iskolai tanulását segítse elő.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Hájríg számára ajándék. A párizsi őszi szalonban ki volt állítva Krimián Hájríg gáthoghigosz mellszobra; az örmény Der-Márukhián remekműve. Egy örmény látogató jó árban meg is akarta venni; azonban a párizsi örmények közül néhányan reábizták őt, hogy a szobrot addig ne vegye birtokába, míg azt ők ércbe nem öntetik; mert evvel meg akarják lepni Hájrígot. Rögtön bizottsággá alakultak, mely bizottságnak kötelessége lesz gondoskodni arról, hogy a szép eszme minél hamarább a megvalósulás stadiumába jusson. Ha elkészül a szobor, a szép ajándékkal a bizottság fog elmenni Hájrighoz Ecsmiádzinbe.

Kéghuni. A velencei mechitharisták kiadták a „Kéghuni“ című képes műnek — melynek első kötetéről azt írták volt a lapok, hogy a világ legszebb képes folyóiratai közé tartozik — második kötetét. Ezen kötet, mely talán még az elsőnél is szebb, tartalma következő: Jeremián, Várják. Nubárián Meszrob, A francia irodalomból válogatott husz cikkely. Árákhelián, Szemle a perzsa-örmények multja felett. Zaráfián, A teheráni örmény iskolák. Náhábedián, A fényképészetnek egy könnyű módja. Khantalamessa, Rotta Antal jelenkori festő (fordítás). Jeremián, Száthenig,

nemzeti szomorújáték. Jádigeár, Séta. Diráčzhuián, Szinánián énekművész és énekkara. Jádigeán. Egykét szó olvasóinkhoz. Ághánur Viktoria, „Lekdsenda“ (fordítás). A minta tartalom is mutatja, a „Kéghuni“ több érdekes cikket tartalmaz; de annál érdekesebbek képei. Majdnem 100 kép van ebben a kötetben; ezek közt néhány színes kép. Meg lehet rendelni ilyen czímen: „Imprimerie“ Arménienne Ile de Sz. Lazare (Italie) Venise. Ára 10 frank.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

A St-Louis-ban (Sen-Lui) tartott világiállítás bíráló bizottságától elsőrendű kitüntetést kapott az Ámerikában lakó örmény kereskedő: Thávsándseán János, ki a perzsa osztályban ritka szép szőnyegetek állított ki...

A bor tápláló ereje. A táplálkozásban nagy szerepe van a lecitineknek. Ezt a beceses anyagot a tojássárgájában fedezték fel, amely nagy mennyiségű lecitint tartalmaz, míg a tojásfehérje tartalmában sok a foszfor. A tojássárgája tudvalevőleg elsőrangú táplálék. De nemcsak állati lecitinek vannak; növényieket is ismerünk. Sőt ezek a lecitinek, úgy látszik, nélkülözhetetlenek az életre. A legelterjedtebb lecitin-faj az u. n. stearinos lecitin, vagy ha jobban tetszik, a distéraglybéro-phosphaté de triméthyle-hydroxilamin-ammonium. Ezt találjuk a tejben, a kukorica-szemben, borsóban, zabban és másokban is. Weirich és Orthieb újabban megtalálták a szőlőmagban is. Ezek a vegyészek a természetes tiszta borok tanulmányozása közben rájöttek, hogy a thyrái (Cykladok) görög bor felsőbbrendű valamennyinél; a romlott borok kezelésére használták ezt a bort. Analizise azt mutatja, hogy foszforsav-tartalma 0.095 százalék. A fehér malagáé 0.049, a tokajjé. 0.068, egy másik édesboré 0.054 gr. Weirich és Orthieb azt találták, hogy az így lelt foszforsav szerves vegyületeiből kerül a borba, a szőlőszem szerves vegyületei a must forrásakor elbomlanak és pedig az alkoholképződéssel arányos mennyiségben. Tényleg 100 gr. thyrái bor 2.41 gr. hamut adott ebben 100 grammként, volt 0.7455 százalék magnezium pyrophosphat, ami 0.3489 százalék foszforsavnak és 0.2850 százalék lecitinnek felel meg, Ténynek kell tekinteni, hogy a természetes borok jelentékeny mennyiségű lecitint tartalmaznak és pedig annál többet, minél több az alkoholtartalmuk. De itt disztinkválni kell; t. i. csak forrás által alkoholdus borokban van lecitin. A könnyű borok, amiket forrás után alkohol hozzákeverésével erősítünk, nem tartalmaznak lecitint. Továbbá, mivel a lecitin 50—60° melegben felbomlik, a pasteurizált borok elveszítik ezt az értékes alkotórészüket. A vörös borokban, meg az olyan fehér borban, ami a szőlő husa meg magva nélkül forrt, szintén nincs lecitin. Mindenből az a

fontos következtetés folyik, hogy a bor valódi táplálék nemcsak az alkohol, glicerin és borkősav tartalma, hanem szintugy és főleg a lecitinje miatt. De hogy legyen lecitin a borban, a borknak természetesnek, nem vegyi, hanem a régi jó módszer szerint készülnök kell lenni. Elég olcsón lehet ilyet kapni. De még kell tartani a régi közmondást: éljetekek, de vissza ne éljetekek vele.

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Port-Arthur vitéz védelmezői közül az orosz lapok különösen Thochátheleáncz Zachar Izsák örmény születésű tüzértábornok hős tetteiről tesznek említést, melyek jutalmául a Szent-György-rendjét és arany-kardot kapott a cártól Phochátheleáncz. Port-Arthur hivatalos lapja, a „Novi Kraj“ sok dicséretet mondó cikkben szól Thochátheleánczról és elbeszéli, hogy, mint tüzérségének feje vitézül védelmezte a „Kuropatkin“ és „Kis-Sas“ nevű erődöket és az ellenség halált osztó tüze alatt is . . . hidegvérűségét csodálatos módon mindig megtartotta. Nehány hónappal ezelőtt nyerte el páratlan vitézségeért a tábornoki rangot és a Szent-Vladimir harmadrendjét. A boxerek mozgalmának idején ő volt a nemzetközi tüzérség parancsnoka és a támadást Pejtan vára ellen ő személyesen vezette. A chinai zavargások után küldetett Port-Arthurba . . . és ott is maradt napjainkig. . .

Keleti örmény menyekző. Thurábián Hájguhi, ki Marseilleben született, a napokban tartotta menyekzői ünnepélyét Norádingián Mihálylyal — Konstantinápolyban. A násznagy Szebuk Mákszud bej volt. Az út a menyasszony házától a templomig (Pera városrész, Szent-Háromság-templom) szőnyeggel volt beritve. A templom fénylett az ékességtől. A menyasszonyi ruhát a háznál Mēgreán főpap, más két paptársa segédkezése mellett szentelte meg. Az esketést a templomban Gábor püspök végezte nagy segédlettel; de a kézfogás újra Mēgrán atya jelenlétében történt, ki szép, jó tanácsokat intézett az új párhoz. A szertartás végén nevezett püspök beszédet tartott, mely alatt nagy öröme nek adott kifejezést azért, hogy két ilyen kiváló örmény család egyesült a szent házasság útján. Mielőtt a lakodalmosok asztalhoz ültek volna, összegyűltek a menyasszony házánál a nagy fogadóterembe, hol előbb a bemutatások történtek, aztán az üdvözlések. . .



Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „AURORA“ könyvnyomdája.

== SZAMOSÚJVÁRI HIRADÓ. ==

— Addig is, míg az „Örmény Múzeum“ abban a helyzetben lesz, hogy méltó módon megköszönje mindazon derék egyéneknek, kik erkölcsi vagy anyagi támogatásukkal segítettek minket az „Örmény-Múzeum-Egyesület“ megalakításának és az „Örmény Múzeum“ megalapításának fáradságos, de — hála Istennek — sikeres munkájában, elodázhatlan kötelességemnek tartom folyóiratom még ezen számában, mely az „Örmény Múzeum“ érdekében eddig kifejtett munkásságunk eredményéről beszámol be, — szíves köszönetet mondani először is két kiváló jó barátomnak: dr. Herrmann Antal egyetemi m. tanár és szerkesztő urnak (Budapest) és Merza Gyula urnak, az E. K. E. pénztárosának, az „Erdély“ szerkesztőjének (Kolozsvár), kik anyagi áldozattal, észszel, jó tanácssal, alkalmas talpraesett cikkek megírásával, fárasztó szellemi munkával. . . szóval minden lehető módon segítettek, a — némelyek előtt kivilhetetlennek látszó — nemes terv megvalósításában, ezen újabb kulturintézmény: az „Örmény Múzeum“ létrehozásában. Megvallom őszintén, hogy a Ti pótolhatatlan segédkezések nélkül nem tudtam volna megcsinálni a Múzeumot. Tartson meg a jó Isten mindkettőtöket ép erőben, tartós egészségben sokáig, hogy fejleszthessétek és támogathassátok ezután is Múzeumunkat. De köszönetet mondok a szervező-bizottság minden egyes tagjának és mindazon lelkes, derék, ügybuzgó uraknak és urnóknak, kik távirattal, levél útján, vagy beküldött nyilatkozattal helyeselték az Örmény Múzeum-nak és egyesületének eszméjét. Most még csak arra kérem folyóiratom mélyen tisztelt olvasóit, hogy tartsák meg érdeklődésüket hazafias ügyünk iránt ezután is és ha van birtokukban valami olyan tárgy, irat, régiség, könyv, kép, ruhadarab . . ., mi Múzeumunkba való, küldjék azt be alólirott nevére; mert ezáltal nemcsak egy hazafias kulturintézmény fejlesztését mozdítják elő, hanem becses neveiket is megőrkítik a Múzeum évlapjain.

Szamosúvjártt 1905. márcz. 1.

Szongott Kristóf

az „Örmény Múzeum“ igazgatója

— Az „Örmény-Múzeum-Egyesület“ választmánya a következőkből alakult meg: Ábrahám István, kir. törv. bíró (Brassó), Ábrahám Zakhar, vár. főjegyző (Szamosújvár), Áján Joáchim kereskedő (Szamosújvár), Akontz Károly dr. orvos, egyetemi tanár (Kolozsvár), Antalfy Manó dr., orvos (Erzsébetváros), Áved Jákó, ny. gymn. igazgató (Gyulafehérvár), Ávedik Simon, kir. kuriai bíró (Budapest), Ázbej R. Jakab, kereskedő (Szamosújvár), Bányai Kristóf dr. vár. főorvos (Szamosújvár), Bárány János, vár. számvevő (Marosvásárhely), Bogdán Andor dr., vár. tanácsos (Sz.-György), Bogdánfy Gábor, földbirtokos (Eszmény), Buzáth Ferencz, orsz. képviselő (Budapest), Csiky József, kir. táblai bíró (Budapest), Csiky Viktor dr., udv. tan., nyug. egyet. tan. (Seprös), Czetz Dénes dr., gyógyszerész (Kolozsvár), br. Dániel Tibor, orsz. képviselő (Budapest), Dobál Antal, ügyvéd (Kolozsvár),

Duha János, rendőrfőkapitány (Szamosújvár), Duha Kristóf, városi tanácsos (Szamosújvár), Elekes Bálint, kir. járásbíró (Nagyszében), Eránosz Bogdán, főgondnok (Gyergyó-Szt. Miklós), Eránosz Ferencz, m. főszámvevő (Beszterce), Fejér Antal dr., ügyvéd (Csikszéreda), Fejér Dávid dr., orvos (Gyergyó-Szt.-Miklós), Fejér Manó, plébános (Szt. György), Fejér Sándor, m. főjegyző (Csikszéreda), Fogolyán Tivadar, ügyvéd (Szamosújvár), Gajzágó Ferencz, ny. kir. táblai bíró (Kolozsvár), Gajzágó Manó, vár. tiszt. főügyész (Kolozsvár), Gáspár Gyula, kereskedő (Marosvásárhely), Gogomán Antal dr., ügyvéd (Dés), Gorove László, földbirtokos (Budapest), dobbei Gyertyánffy István, kir. tan. nyug. pedagóg. igazgató (Budapest), Harmath Domokos, kir. telekkönyvvezető (Torda), Harmath Lujza, írónő (Moson), Issekutz Pál, földbirtokos (Déva), Issekutz Hugó dr., gyógyszerész, egyet. m. tan. (Kolozsvár), Jakabffy Imre, orsz. képviselő (Budapest), Kábdebó Ferenc, kir. közjegyző (Marosvásárhely), Kábdebó Gergely, alispán (Temesvár), Kopatz Lukács, kereskedő (Gyergyó-Szt.-Miklós), Kosutány Ignác dr., egyet. tan. (Kolozsvár), rétháti Kövér Béla, főszolgabíró (Mezőkovácsháza), Kritsa Klára, írónő (Gyergyó-Szt.-Miklós), László József, földbirtokos (Nagy-Iklód), László László, földbirtokos (Nagy-Iklód), Lászlóffy László, plébános (Versec), Lengyel Árpád, ny. v. aljegyző (Erzsébetváros), Lengyel Márton, ny. m. kir. honv. százados (Tapió-Süly), Lengyel Zoltán dr., orsz. képviselő (Budapest), Markovics János, ügyvéd (Erzsébetváros), Mártonfy Márton, min. oszt. tan. (Budapest), Merza János, bankhivatalnok (Szamosújvár), Merza Lajos, kir. tan., Emke-főpénztáros (Kolozsvár), Novák Károly dr., orvos (M-Sziget), Nuricsán József dr., gazd. akad. tanár (M-Ovár), Osztián Olivér dr., földbirtokos (Kolozsvár), Páll Bogdán, főgymn. tanár (Szamosújvár), Papp Bogdán dr., ügyvédjelölt (Szamosújvár), Papp Géza, orsz. képviselő (Budapest), Papp József dr., ügyvéd, főszerkesztő (Kolozsvár), Papp Márton, birtokos (Szamosújvár), Papp Mózes, mérnök (Arad), Patrubány Lukács dr., egyet. magántanár (Budapest), Petelei István, író (M-Vásárhely), Simay Gerő, kereskedő (Brassó), Simay János dr., ny. miniszt. s. titkár (Szamosújvár), Simay Tódor, mérnök-felügyelő (Sopron), Simon Gyula, kir. erdőtanácsos (Kolozsvár), Szvacsiná Géza, kir. tan. polgármester (Kolozsvár), Tamásy István, kereskedő (Kolozsvár), Tábori Róbertné — Tutsek Anna, írónő (Budapest), Turcsa János dr., cs. és kir. főtörzsorvos (Kolozsvár), Tüzes Tódor, birtokos (Szamosújvár), Vertán Endre dr., orsz. képviselő (Torda), Voith Gerő dr., kir. törv. bíró (Székelyudvarhely), Werzár István, kereskedő (Brassó), Zakariás L. Antal, birtokos (Szépviz), Zakariás József dr., orvos (Szamosújvár).

Az alapszabályok értelmében, mint örmény papok hivatalból tagjai a választmánynak a következők: Ávedik Lukács (Erzsébetváros), Bárány Lukács (Szamosújvár), Csiki L. Miklós (Erzsébetváros), Duha S. Dávid (Újvidék), Drágomán Antal (Szamosújvár), Esztegár Gerő (Szamosújvár), Fáraó Simon (Szépviz), Govrik J. Gergely (Erzsébetváros), Görög Joáchim (Gyergyó-Szent-Miklós), Kapatán Márton (Szamosújvár), Misgián János (Szamosújvár), Turcsa Mihály (Szamosújvár).